

РОЗДІЛ VII. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343: [351.77.51: 366.438]

УМИСНЕ ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Дудоров О.О., д.ю.н., професор

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Дудорова К.Б., к.ю.н., доцент

Бердянський інститут державного та муніципального управління

У статті із залученням положень регулятивного законодавства здійснено аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину «умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції». З'ясовано вади чинної редакції статті 227 Кримінального кодексу України та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: небезпечна продукція, споживач, користувач, введення в обіг.

Dudorov A.A., Dudorova E.B. УМЫШЛЕННОЕ ВВЕДЕНИЕ В ОБОРОТ НА РЫНКЕ УКРАИНЫ ОПАСНОЙ ПРОДУКЦИИ: ПРОБЛЕМЫ КВАЛИФИКАЦИИ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА / Луганский государственный университет внутренних дел имени Э.А. Дидоренко, Бердянский институт государственного и муниципального управления, Украина

В статье с привлечением положений регулирующего законодательства осуществлен анализ объективных и субъективных признаков состава преступления «умышленное введение в оборот на рынке Украины (выпуск на рынок Украины) опасной продукции». Показаны недостатки действующей редакции статьи 227 Уголовного кодекса Украины и предложены пути их устранения.

Ключевые слова: опасная продукция, потребитель, пользователь, введение в оборот.

Dudorov A.A., Dudorova K.B. WILLFUL PUTTING OF DANGEROUS PRODUCTS INTO THE MARKET OF UKRAINE: PROBLEMS AND QUALIFICATION AND IMPROVING THE LAW / Lugansk state university of internal affairs named after E.A. Didorenko, Berdyansk institute of state and municipal management, Ukraine

The analyses of objective and subjective features of the corpus delicti «willful putting of dangerous products into the market of Ukraine (output to the market of Ukraine)» is provided with the involvement of regulative law provisions. Defects of current version of the Article 227 of the Criminal Code of Ukraine are revealed and ways of eliminating them are proposed.

Key words: dangerous products, customer, user, putting into the market.

Ч.3 ст.42 Конституції України проголошує, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт. Відповідно до ст.14 Закону України «Про захист прав споживачів» споживач має право на те, щоб продукція за звичайних умов її використання, зберігання і транспортування була безпечною для його життя, здоров'я, навколишнього природного середовища, а також не завдавала шкоди його майну. Право фізичної особи на безпечні для неї продукти споживання (харчові продукти і предмети побуту) закріплене у ст.293 Цивільного кодексу України

Проте, мабуть, кожен із нас як споживач практично щодня відчуває на собі проблему обігу недоброякісних і небезпечних товарів, робіт, послуг. Не є секретом, наприклад, що прання за допомогою низькоякісних синтетичних миючих засобів негативним чином позначається на здоров'ї людей, викликаючи алергічні захворювання і захворювання шкіри. Вражають і цифри про кількість людей, які кожного року стають в Україні жертвами харчових отруєнь, – у середньому це понад 10 тисяч осіб.

Не викликає сумнівів, що за умов ринкової економіки і притаманної їй жорсткої конкуренції між суб'єктами господарювання людина потребує особливого захисту, коли вона виступає споживачем товарів, робіт, послуг. Однією з кримінально-правових заборон, покликаних

забезпечити такий захист, є ст.227 КК України, яка наразі встановлює відповідальність за вчинене у великих розмірах умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції.

Не дивлячись на викладення ст.227 КК у грудні 2010 р. у новій редакції, яка суттєво відрізняється від попередньої редакції цієї статті КК, кількість наукових публікацій, в яких би розкривалась кримінально-правова характеристика передбаченого вказаною нормою злочину, є не виправдано малою. Фактично на сьогодні до таких робіт можуть бути віднесені хіба що монографічне дослідження М.І. Хавронюка, присвячене кримінально-правовому забезпеченню права споживачів на безпечність продукції, та науково-практичний коментар до ст.227 КК, автором якого є А.М. Ришелюк. Між тим, перед доктриною і практикою постають питання про те, наскільки вдалим є зміни до КК у частині регламентації відповідальності за випуск на ринок небезпечної продукції та який зміст мають об'єктивні і суб'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого оновленою ст.227 КК, й особливо в контексті реформування регулятивного законодавства, до положень якого відсилає бланкетна диспозиція досліджуваної кримінально-правової норми. Висвітлення зазначених питань і є *метою* статті, пропонованої увазі читача.

Передусім нагадаємо, що у попередній редакції ст.227 КК йшлося про випуск на товарний ринок або іншу реалізацію споживачам недоброякісної або некомплектної продукції і товарів, якщо такі дії вчинялись у великих розмірах. З огляду на те, що якість – це об'єктивний та узагальнюючий показник науково-технічного, економічного і соціального розвитку, державне регулювання процесами, покликаними забезпечити якість товарів, робіт і послуг, є виправданим. Водночас норму КК у наведеній редакції були підстави охарактеризувати як законодавчий пережиток планової, соціалістичної системи господарювання. Спрямованість цієї кримінально-правової заборони, не враховуючи соціально-економічних перетворень, що відбулися в нашому суспільстві, фактично відбивала ті уявлення, які призвели до появи у кримінальному законодавстві ще Радянської України кінця 20-х років минулого століття норми про відповідальність за випуск недоброякісної або некомплектної продукції та за випуск продукції з порушенням обов'язкових стандартів (ст.135-3 КК УСРР 1927 р.). При цьому ефективність норми про кримінальну відповідальність за реалізацію недоброякісної продукції як дієвого засобу боротьби з випуском такої продукції ставилась під сумнів ще у радянський період, оскільки кримінальний закон не був здатен якимось чином впливати на причини та умови виготовлення браку.

У тих випадках, коли реалізація споживачам та іншим особам недоброякісних товарів, робіт, послуг не пов'язана зі створенням загрози для життя і здоров'я людини чи фактичним заподіянням їм шкоди, застосування заходів кримінально-правової репресії, вочевидь, є недоцільним. Якщо право особи на безпеку товарів, робіт, послуг не порушується, варто обмежуватись реалізацією прав особи в разі придбання ним продукції неналежної якості, у т.ч. на відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товару (робіт, послуг). Щодо відносин між суб'єктами господарювання з приводу поставки недоброякісної продукції, то у цьому разі доречною є регламентована ГК і ЦК майнова відповідальність контрагента за неналежне виконання господарсько-правових і цивільно-правових зобов'язань.

З огляду на те, що законодавець явно завищив обсяг поведінки, що заслуговує на кримінально-правову оцінку, один із співавторів цієї статті свого часу пропонував викласти ст.227 КК у новій редакції, пов'язавши кримінальну відповідальність за реалізацію недоброякісної продукції, товарів, робіт, послуг із порушенням встановлених вимог безпеки для життя і здоров'я споживачів. Зазначалось, що основний склад злочину з використанням формулювання «створення небезпеки для життя або здоров'я споживача» міг би бути побудований як делікт поставлення в небезпеку, а кваліфіковані види злочину залежно від тяжкості фактично заподіяної шкоди здоров'ю або життю людини (людей) дозволили б диференціювати кримінальну відповідальність за скоєне [1, 820].

Виходячи з необхідності переорієнтувати кримінальний закон на захист життя і здоров'я людини, О.М. Готін висунув загалом конструктивну пропозицію замінити статтю 227 КК статтею 327-1 під назвою «Виготовлення з метою збуту або збут товарів, надання послуг чи виконання робіт, які не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя та здоров'я людини», місце якій – у розділі XIII Особливої частини КК України (злочини проти здоров'я

населення). Йшлося, зокрема, про те, щоб: 1) термін «недоброякісні товари» замінити вказівкою на товари, які не відповідають вимогам щодо безпеки життя та здоров'я людей; 2) розширити сферу застосування аналізованої норми КК за рахунок охоплення її диспозицією злочинного надання послуг і виконання робіт; 3) не обмежувати коло потерпілих від розглядуваного злочину лише категорією споживачів [2, 9-10, 30-31, 57-58, 61-62, 84-86, 103-104].

Вироблений кримінально-правовою доктриною підхід, хоч і частково, знайшов відображення у чинній редакції ст.227 КК.

Традиційно передбачений цією статтею злочин у вітчизняній юридичній літературі відносився до злочинів проти прав і законних інтересів споживачів [1, 821-822]. Видається однак, що з урахуванням викладення ст.227 КК у новій редакції та положень регулятивного законодавства питання про видовий об'єкт розглядуваного злочину має вирішуватись інакше.

Так, у законодавчому визначенні безпечної нехарчової продукції як антиподу небезпечної нехарчової продукції вказується на недопущення створення загрози суспільним інтересам; під останніми ж розуміються безпека життя і здоров'я людей, безпечні умови праці, захист прав споживачів і користувачів, а також довкілля (ст.1 Закону України від 2 грудня 2010 р. «Про загальну безпечність нехарчової продукції»). Навіть у Законі України «Про захист прав споживачів» поняття безпеки продукції пов'язується із відсутністю будь-якого ризику не лише для життя, здоров'я і майна споживачів, а й для навколишнього природного середовища. Вже із сказаного випливає, що розглядати умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції як злочинне посягання лише на споживачів, вочевидь, неправильно.

Далі Закон «Про загальну безпечність нехарчової продукції», покладаючи обов'язок вводити в обіг (постачати) лише безпечну продукцію (продукцію, що відповідає вимогам щодо забезпечення безпеки продукції) на виробників і розповсюджувачів, відносить виробників, їх уповноважених представників, імпортерів і розповсюджувачів продукції до суб'єктів господарювання. Закон «Про захист прав споживачів» визначає ключове з точки зору застосування ст.227 КК поняття введення продукції в обіг як відповідні дії саме суб'єкта господарювання, а Закон «Про безпечність та якість харчових продуктів», дія якого не поширюється на харчові продукти, призначені для особистого споживання, тлумачить виробництво як господарську діяльність, пов'язану з виробленням певних об'єктів.

З урахуванням викладених законодавчих положень, основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст.227 КК України, пропонується визнавати встановлений порядок здійснення господарської діяльності, покликаний унеможливити випуск на ринок України небезпечної продукції, а додатковими об'єктами – зокрема, право споживача на безпеку продукції, життя і здоров'я людини, довкілля, право власності.

Предметом злочину виступає небезпечна продукція, тобто продукція, що не відповідає вимогам щодо її безпечності, встановленим нормативно-правовими актами. Чинне законодавство містить кілька визначень поняття «продукція». За умов відсутності бажаної уніфікації відповідної термінології найбільш прийнятним для кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст.227 КК, вважаємо визначення продукції, закріплене в Законі «Про захист прав споживачів», яке охоплює харчові і нехарчові товари, а також роботи і послуги.

Варто звернути увагу на те, що вказівки на послуги і роботи в попередній редакції ст.227 КК не містилось, що було неправильним. Адже недоброякісне виконання робіт або надання послуг може бути не менш суспільно небезпечним, ніж реалізація недоброякісних товарів. Наприклад, траплялися випадки отруєння свинцем при вживанні харчових продуктів, що зберігалися в глиняному глазурованому посуді. Поширення дістали також отруєння цинком при зберіганні кислих харчових продуктів в оцинкованому посуді.

Треба, щоправда, зробити застереження: будучи певною діяльністю (або процесом), роботи і послуги як такі через відсутність матеріальності – однієї з фізичних ознак, притаманних предмету злочину, не можуть визнаватись предметом злочину, передбаченого ст.227 КК. Якщо ж послуга або робота знаходить своє вираження як результат, що є предметом матеріального світу, цей матеріалізований результат може бути визнаний предметом злочину. Показовою у

цьому плані позиція О.М. Готіна. Виходячи з того, що процес охоплюється об'єктивною стороною складу злочину, науковець запропонував визначити предмет злочину, передбаченого ст.327-1 КК, – «замінника» ст.227 КК, як товари, матеріалізовані результати послуг або робіт, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя та здоров'я людини [2, 172].

Як слушно зазначає М.І. Хавронюк, немає потреби у тому, щоб в окремих статтях КК України передбачати відповідальність за випуск на товарний ринок таких предметів, як, наприклад, ліки, харчова продукція, вода, електроприлади, вогне- чи вибухонебезпечна продукція, ветеринарні препарати, отрутохімікати (за прикладом кримінального законодавства Литви, Грузії, Естонії, Молдови, Норвегії, Данії, Італії, Сан-Марино, Албанії, Іспанії, Польщі, Китаю, Аргентини). Справді, немає різниці, внаслідок споживання яких саме товарів (виробів) настала шкода особі: відповідальність за одне і те саме діяння з аналогічними наслідками та з однаковим психічним ставленням до вчиненого має бути однаковою [3, 142].

Ст.5 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» передбачає, що у разі відсутності встановлених законодавством вимог щодо забезпечення безпечності продукції відповідна продукція вважається безпечною, якщо орган державного ринкового нагляду не доведе, що вона є небезпечною. Доказом безпечності нехарчової продукції є її відповідність національним стандартам, гармонізованим із відповідними європейськими стандартами. У разі відсутності встановлених законодавством вимог щодо забезпечення безпечності певної нехарчової продукції або за відсутності національних стандартів при доведенні того, що продукція є небезпечною, беруться до уваги: національні стандарти інших держав щодо забезпечення безпечності продукції, гармонізовані з відповідними європейськими та міжнародними стандартами; регіональні стандарти щодо забезпечення безпечності продукції, які відповідають міжнародним договорам України; стандарти України щодо забезпечення безпечності продукції, що не узгоджені з відповідними європейськими та міжнародними стандартами; кодекси усталеної практики із забезпечення безпечності продукції у відповідних галузях тощо.

Не враховуючи викладених вище положень щодо доведення небезпечності тієї чи іншої продукції, диспозиція ст.227 КК пов'язує небезпечність продукції як предмета передбаченого нею злочину лише з вимогами, встановленими нормативно-правовими актами. Інакше кажучи, бланкетна вказівка на якісну характеристику предмета злочину в ст.227 КК є невдалою, а тому потребує виключення з кримінального закону.

Небезпечну продукцію не слід ототожнювати з фальсифікованою продукцією. Під останньою розуміється продукція, виготовлена з порушенням технології або неправомірним використанням знака для товарів та послуг, чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірним відтворенням товару іншої особи (п.27 ч.1 ст.1 Закону «Про захист прав споживачів»). За своїми характеристиками фальсифікована продукція теоретично може бути і якісною, і безпечною.

Потерпілим від злочину, передбаченого ст.227 КК, виступає як споживач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника (п.22 ч.1 ст.1 Закону «Про захист прав споживачів»), так і користувач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для потреб, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, або для забезпечення виконання обов'язків найманим працівником (ч.1 ст.1 Закону «Про загальну безпечність нехарчової продукції»). Водночас слід враховувати, що потерпілими від розглядуваного злочину можуть бути не лише споживачі та користувачі продукції.

Наприклад, під час пострілу з мисливської рушниці через те, що ствол рушниці було виготовлено з неякісного металу, відбувся його розрив. Шматками металу було заподіяно шкоду здоров'ю, але не тієї особи, яка здійснила постріл (споживача), а особи, яка знаходилася поруч. Визнання постраждалої особи споживачем мисливської рушниці не є обґрунтованим, оскільки не вона придбала рушницю для власних побутових потреб [2, 104].

З огляду на сказане, потребує уточнення визначення небезпечної продукції, яке М.І. Хавронюк пропонує закріпити в примітці до ст.270-3 КК «Випуск на товарний ринок небезпечної продукції»: «Під небезпечною продукцією у статті 270-3 цього Кодексу розуміється виріб

(товар), робота чи послуга, якими створено ризик для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища за звичайних умов використання, зберігання, транспортування, виготовлення і утилізації продукції...» [3, 172].

Тим більше, що вказану кримінально-правову заборону пропонується розмістити в розділі IX Особливої частини КК, присвячену злочинам проти громадської безпеки, і сам дослідник слушно зазначає, що внаслідок використання небезпечної продукції шкода може бути завдана як споживачеві (додамо від себе – і відмінному від споживача користувачеві), так і третій особі. Як відповідний приклад наводиться ситуація з вибухом небезпечного феєрверка, внаслідок чого шкода заподіюється випадковому перехожому [3, 26].

Викликає заперечення і пропозиція замінити ст.227 КК не однією, а двома нормами – ст.270-2 і ст.270-3 КК, які визнаватимуть злочинами, відповідно, випуск на товарний ринок завідомо фальсифікованої продукції, яка створює загрозу для життя чи здоров'я споживачів, і випуск на товарний ринок небезпечної продукції [3, 170-172]. Адже якщо фальсифікована продукція створює загрозу для життя чи здоров'я споживачів, то ця продукція за визначенням (у т.ч. сформульованим М.І. Хавронюком) визнається небезпечною. Як наслідок, матимемо навряд чи виправдану конкуренцію кримінально-правових норм, зайвістю якої посилюється тим, що передбачені ними кваліфікуючі ознаки значною мірою збігаються.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст.227 КК, полягає у введенні в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції, вчиненому у великих розмірах.

З'ясовуючи зміст звороту «введення в обіг», звернемось до положень регулятивного законодавства, в якому, як і з питання розуміння поняття «продукція», спостерігається відсутність єдиного підходу. Закони України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції», «Про підтвердження відповідності», «Про захист прав споживачів», «Про загальну безпечність нехарчової продукції» і «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» по-різному визначають поняття введення продукції в обіг.

З точки зору застосування аналізованої кримінально-правової заборони під введенням небезпечної продукції в обіг слід розуміти перше платне або безоплатне постачання цієї продукції для її розповсюдження або споживання на ринку України. Це може бути реалізація споживачу або користувачу небезпечної продукції, здійснювана виробником на підставі цивільно-правового договору (купівлі-продажу, міни, поставки, оренди тощо), передача такої продукції її виготовлювачем або імпортером розповсюдженню – юридичній або фізичній особі, яка пропонує продукцію на ринку України. Карана за ст.227 КК передача товарів споживачам може здійснюватися і на безоплатній основі (спонсорство, меценатство тощо). Згода споживача, користувача або розповсюдженню отримати небезпечну продукцію на кваліфікацію за чинною редакцією ст.227 КК не впливає.

Якщо під випуском на товарний ринок продукції в сенсі *de lege ferenda* розуміти реалізацію продукції споживачам, а також її безоплатне надання у формі спонсорства, меценатства, для проби тощо [3, 171], то це, вочевидь, означатиме недоцільне звуження сфери застосування кримінального закону, позаяк під таке тлумачення випуску на товарний ринок не підпадатимуть, зокрема, випадки передачі небезпечної продукції її виготовлювачами або імпортерами розповсюдженню.

В юридичній літературі висловлено думку про те, що під введенням продукції в обіг (випуском її на ринок) слід розуміти у т. ч. дії, внаслідок яких предмети злочину ввозяться в Україну з метою їх подальшої реалізації. У цьому випадку злочин пропонується визнавати закінченим з моменту, коли небезпечна продукція опинилась на території України, і в суб'єкта, який здійснив її ввезення, з'явилась можливість для її реалізації [4, 692].

Навряд чи таку поведінку можна розцінювати як закінчене введення небезпечної продукції в обіг. Виготовлення або ввезення в Україну небезпечної продукції, що не супроводжувалось її подальшою реалізацією споживачу або передачею розповсюдженню, навіть якщо така дія вчинялась з метою ввести небезпечну продукцію в обіг, з урахуванням законодавчого положення про декриміналізацію готування до злочину невеликої тяжкості (ч.2 ст.14 КК) відповідальність за ст.227 КК тягнути не повинне, однак може утворювати склад іншого

злочину (передбаченого, наприклад, ч.3 ст.204 КК або ст.367 КК). Удосконалена ст.227 КК, на нашу думку, мала б передбачати відповідальність і за виробництво, ввезення в Україну, транспортування або зберігання з метою збуту небезпечної продукції.

Відповідно до ст.16 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» виробник не несе відповідальності у вигляді штрафних санкцій, якщо доведе, зокрема, що: з урахуванням усіх обставин відповідна продукція після введення її в обіг стала небезпечною внаслідок дій або бездіяльності інших осіб чи обставин непереборної сили; відповідна продукція є небезпечною внаслідок додержання виробником вимог законодавства чи виконання обов'язкових для нього приписів органів державної влади; виробник є виробником комплектувального виробу чи складової частини продукції, а продукція є небезпечною внаслідок конструкції готової продукції, до якої входить цей виріб чи складова частина, або інструкцій, наданих такому виробнику виробником готової продукції.

Введення небезпечної продукції в обіг, здійснене виробником за наявності однієї з вказаних вище обставин, інкримінування ст.227 КК виключає через відсутність злочинного діяння.

Згідно з приміткою до ст.227 КК введення в обіг небезпечної продукції вважається вчиненням у великих розмірах, якщо загальна вартість такої продукції перевищує п'ятсот н.м.д.г. За попередньою редакцією ст.227 КК великими вважались розміри, що перевищують триста н.м.д.г. Виходить, що виробники небезпечної продукції стали ще більш захищеними від дії кримінального закону.

З урахуванням формальної конструкції складу аналізованого злочину такий показник, як великі розміри, характеризує не суспільно небезпечні наслідки, які винесені законодавцем за межі складу злочину, а діяння як ознаку об'єктивної сторони злочинного введення небезпечної продукції в обіг. Як слушно зазначає О.М. Готін, конструювання складу, передбаченого ст.227 КК, як формального зумовлене: виконанням цією статтею загально-превентивної та спеціально-превентивної функцій; можливістю завдати суспільно небезпечним діянням шкоди життю і здоров'ю людини; труднощами конкретизації, виміру, обчислення і фіксації обсягу та характеру злочинного результату; складністю виокремлення причинного зв'язку між суспільно небезпечними діяннями та наслідками, що настали [2, 98].

Якщо взяти до уваги зміну описання предмета аналізованого злочину, збереження в ст.227 КК великих розмірів як криміноутворюючої ознаки слід визнати невиправданим кроком законодавця. Називаючи чинну редакцію ст.227 КК черговим проявом законодавчого лицемірства, М.І. Хавронюк щодо ознаки великих розмірів цілком справедливо зауважує: «...за задумом законодавця, діями однакового ступеню суспільної небезпечності стають випуск на ринок, наприклад, як однієї одиниці небезпечного автомобіля вартістю 236 000 грн., так і 236 дитячих іграшок вартістю 1000 грн. кожна або 236 000 небезпечних цукерок вартістю 1 гривня за штуку. Між тим, один автомобіль становить небезпеку для декількох, а 236 000 небезпечних цукерок – для 236 000 людей» [3, 124].

Вказівка на великі розміри була б доречною, якби суспільна небезпека розглядуваного злочину, як і раніше, визначалась б насамперед марнотратством матеріальних, трудових та інших ресурсів. Оскільки заподіяння шкоди здоров'ю людини суттєво не залежить від розмірів небезпечної продукції (на відміну від шкоди, яка заподіювалася господарським відносинам за часів радянської планової економіки), зазначена вказівка підлягає виключенню з ст.227 КК. З огляду на сказане, важко погодитись з думкою Т.В. Одинцової обмежитись у цьому разі зменшенням нижньої межі великих розмірів як ознаки складу злочину, передбаченого ст.227 КК, до двохсот н.м.д.г. [5, 359].

Введення в обіг небезпечної продукції не у великих розмірах залежно від конкретних обставин може утворювати склад адміністративного проступку (ст.ст.42-1, 42-2, 42-3 та інші норми КУпАП). Так, ст.167 КУпАП передбачає відповідальність за введення в обіг (випуск на ринок України, в т.ч. з ремонту) продукції, яка не відповідає вимогам стандартів, сертифікатів відповідності, норм, правил і зразків, зокрема, щодо безпечності продукції.

Ознаки суб'єкта злочину в диспозиції ст.227 не фіксуються і встановлюються шляхом тлумачення законодавства. Щодо попередньої редакції ст.227 КК коло осіб, спроможних нести на її підставі відповідальність, визначалось у літературі таким чином: 1) працівники

підприємств, на яких посадовими інструкціями, наказами чи розпорядженнями покладено обов'язок із контролю відповідності якості продукції вимогам, закріпленим у законодавстві; 2) службові особи підприємства, котрі очолюють структурні підрозділи, на які установчими документами юридичної особи покладено обов'язок контролювати якість продукції; 3) керівники підприємств – у випадку обмеженого штату працівників підприємства і відсутності окремої службової особи чи працівника, уповноваженого здійснювати контроль за якістю продукції [6, 318].

Наразі з положень законодавства (як кримінального, так і регулятивного) випливає, що кримінальну відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції передусім мають нести керівники юридичних осіб – суб'єктів господарювання, які є виготовлювачами, імпортерами або розповсюджувачами відповідної продукції, і ті працівники вказаних суб'єктів господарювання, на яких покладено службовий обов'язок здійснювати контроль за безпечністю продукції, що виготовляється, імпортується або розповсюджується. Наявність вказаного обов'язку встановлюється в кожному конкретному випадку із залученням посадових інструкцій, наказів, інших локальних документів, що визначають межі службової компетенції того чи іншого працівника. Інші працівники зазначених суб'єктів господарювання можуть притягуватись до кримінальної відповідальності як співучасники.

Суб'єктами аналізованого злочину мають визнаватись також фізичні особи (включаючи підприємців і тих, хто займається підприємницькою діяльністю без належної реєстрації), які є виготовлювачами, імпортерами або розповсюджувачами продукції, а так само керівники та інші відповідні працівники суб'єктів господарювання, які є уповноваженими представниками виготовлювачів продукції в Україні (якщо виготовлювачами продукції є нерезиденти України).

За ст.227 КК за наявності підстав можуть нести відповідальність, зокрема, особи, які реалізують вироблені в кустарних умовах товари, а так само вирощену в особистому підсобному господарстві, на присадибній, дачній або садовій ділянці продукцію рослинництва і бджільництва, кролів, нутрій, птицю або продукти їх забою в сирому вигляді або у вигляді первинної обробки, а також особи, які, будучи працівниками сільськогосподарських підприємств і рибних господарств, реалізують одержану ними натурою продукцію власного виробництва зазначених підприємств і продукцію її переробки.

Попередня редакція ст.227 КК не конкретизувала форму вини, звідки робився висновок про те, що суб'єктивна сторона передбаченого цією статтею злочину характеризувалась як умисною, так і необережною формою вини. Міркування про те, що за умов ринкової економіки кримінальну відповідальність має тягнути лише умисна реалізація недоброякісної продукції споживачам, могли бути сприйняті хіба що в контексті вдосконалення КК. У чинній редакції ст.227 КК якраз чітко і вказується на те, що введення в обіг небезпечної продукції повинне вчинятись умисно.

У тому разі, коли використання або споживання небезпечної продукції потягло за собою заподіяння шкоди здоров'ю людини або настання її смерті, вказані суспільно небезпечні наслідки потребують окремої кримінально-правової оцінки за допомогою норм, які містяться у розділі II Особливої частини КК («Злочини проти життя та здоров'я людини»). Наприклад, внаслідок вживання фальсифікованих продуктів харчування відбулося отруєння споживача або в результаті користування недоброякісним побутовим приладом сталося смертельне ураження електрострумом. Невизнання загибелі людей або інших тяжких наслідків кваліфікуючою ознакою злочину, передбаченого ст.227 КК, справедливо визнається прогалиною, яка має бути усунена в законодавчому порядку [7, 75].

Проведене дослідження дозволяє зробити загальний **висновок** про те, що, незважаючи на викладення в грудні 2010 р. ст.227 КК України у новій редакції, потенціал реформування цієї кримінально-правової заборони не може вважатись вичерпаним. Зокрема, для того, щоб усунути неузгодженість між кримінальним і регулятивним законодавством у частині позначення предмета злочину, зі ст. 227 КК потрібно виключити слова «тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами». Також зі ст.227 КК мають бути виключені слова «якщо такі дії вчинені у великих розмірах», оскільки збереження цієї криміноутворюючої ознаки не враховує зміну пріоритетів кримінально-правової охорони, започатковану новою редакцією проаналізованої статті КК.

Подальше вдосконалення норми про кримінальну відповідальність за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції має здійснюватись з урахуванням вироблених доктринами підходів щодо позбавлення цього діяння статусу злочину у сфері господарської діяльності і запровадження шляхом конструювання кваліфікованих складів злочинів диференціації кримінальної відповідальності за скоєне залежно від тяжкості суспільно небезпечних наслідків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: монографія / О.О. Дудоров. – К.: Юридична практика, 2003. – 924 с.
2. Готін О.М. Кримінальна відповідальність за випуск або реалізацію недоброякісної продукції в умовах ринкової економіки (проблеми теорії та практики): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.М. Готін. – Луганськ, 2003. – 214 с.
3. Хавронюк М.І. Право споживачів на безпечність продукції: кримінально-правове забезпечення: монографія / М.І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2011. – 324 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та доповн. – К.: Юридична думка, 2012. – 1322 с.
5. Одинцова Т.В. До питання про кримінальну відповідальність за випуск або реалізацію недоброякісних продуктів харчування / Т.В. Одинцова // Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 20-21 травня 2011 р. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – С. 356-360.
6. Цюра А. Проблеми встановлення суб'єкта злочину «випуск або реалізація недоброякісної продукції» / А. Цюра // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XVII регіональної науково-практичної конференції. 3-4 лютого 2011 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. – С. 318-319.
7. Шепелева Н.В. До питання про диференціацію кримінальної відповідальності за виготовлення або реалізацію (збут) недоброякісної продукції / Н.В. Шепелева // Проблеми запобігання службовим злочинам у сфері господарської діяльності: Матеріали наук.-практ. семінару. Харків, 9 листопада 2004 р. / Редкол.: В.В. Сташис (голов. ред.) та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – С. 73-76.

УДК 343.01(477)

ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, ДЕТЕРМІНАЦІЯ

Тимчук О.Л., к.ю.н., доцент

*Інститут управління і права
Запорізького національного технічного університету*

У статті аналізуються сучасний стан, структура та динаміка злочинності в Україні. Досліджено проблеми детермінант злочинності в основних сферах суспільного життя (економічна, політична, правова, соціокультурна). Особлива увага приділена питанням географії злочинності, зокрема, специфіці відмінностей в її рівні та структурі між різними історичними регіонами України.

Ключові слова: злочинність, причини злочинності, географії злочинності, детермінація, соціокультурний регіоналізм, Україна.

Тимчук А.Л. ПРЕСТУПНОСТЬ В УКРАИНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ, ДЕТЕРМИНАЦИЯ // Институт управления и права Запорожского национального технического университета, Украина

В статье анализируются современное состояние, структура и динамика преступности в Украине. Исследованы проблемы детерминант преступности в основных сферах общественной жизни